

Aplicat a la vista física *albirar* és més aviat rar en català antic, molt menys corrent que l'altre sentit en tot l'Edat Mitjana. En el passatge de les *Històries Troianes* que en cita *AlcM* § 1, «qui és vuy que les vostres potències *albirava* e, de fet, les vesia», el fet de dur com a complement les *potències* demostra que en realitat es tracta encara de l'acc. intel·lectual, si bé el completiu *e de fet les vesia* o veia, amb l'enllaç *e de fet*, indica que per a l'escriptor les dues idees se sentien com a íntimament inseparables i conduint naturalment l'una a l'altra. En un doc. de 1458 ja s'aplica el mateix *albirar* a un acte visual, si bé encara embolcat amb el matis d'estimació: parlant d'una aparició «interrogatus si li parie molt gran, dix que de grandària de un infant de 2 o 3 anys ---; interrogatus si pogué *albirar* si ere home o dona, dix que no sab si's tenie res al cap: tanta por se meté en ell que no u pogué *albirar*» (Baraut, *Santuari del Miracle*, p. 169).

El cas és que *albirar* és definit com a cosa visual des de diccs. dels segles immediats posteriors («a. de *lluny*: prospicio» en el *DTo.*), però en aquesta acc., més usual en el llenguatge popular i de les terres muntanyenques del Nordest, es generalitza molt la forma *aubirar*, sovint pronunciada, com és corrent en aquest diftong quan és àton, i més si és inicial, igual que *u*, *o*; d'ací que més que aquella, aviat predomina una grafia poc motivada *ovirar*; aquella es troba encara en cançons populars (donades per Milà d'un col·laborador que les recollia a les Guillerries i Alta Garrotxa, Tortadès-Guitarriu): «la burreta era cega y l'amo no va *auvirà*, / pàssan per la dressarota y el coll se li va trencà», «me'n vaig al carrer a jogà pilota: / jo no sé què 'm tinc, no *auviri* pilota» (*Romllo.*, 325, 292.22), i mal escrit ja en una que sembla remuntar fins al S. XVI: «un pomeret --- un ocellet s'hi ha agafat: el cassadó l'hi ha *ovirar*; / diu --- cassadó, no'm tiris pas» (ib. 528B).

I així continua en la Renaixença, des dels poctes més antics i influents: «ay, lo meu cor s'ennua [se'm nua], tot s'enfosqueix! / sols un núvol *oviro* de cavallers», Milà i Font., *Mort de Galind*, v. 65; i des del primer bosqueig de l'*Atlàntida*, de 1867 (vers canviat en el text definitiu, II, 23d): «quant a sa espatlla trenca per tersa volta 'l dia, / ab corona de palmes a un llac l'*ovirà* junt». No és estrany, doncs, que des de llavors resti general aquesta grafia fins al segon decenni del S. XX, en què Fabra i la gent de l'IEC s'adonaren de la correcta identificació del mot i, rebutjant una infundada etimologia amb què es pretenia legitimar la forma i grafia decadent, restauraren amb aquest sentit la grafia i ús d'*albirar*.¹ Ràpidament ho adoptaren i ho generalitzaren els escriptors, fins els més independents i cultes: «tots els camins *albirats* fins aleshores els veia closos per aquell espatat terrible de la condemna dels meus», Coromines (ja en l'autògraf de *Les Llàgrimes de Sant Llorenç* II, vii, p. 124).

Com que *obirar* (*ov-*) havia estat tan usat pels seguidors de Verdguer i era estrany al lèxic popular ciutadà, cal indicar que no es tracta pas d'un ús popular ni rar en terres de muntanya: tinc nota d'ha-

ver-ho sentit a pagesos i rústics, moltes vegades, des de 1928, sempre per a 'veure al lluny' (Vallgorguina, 1931), i dotzenes de cops gent que em guiava, assenyalant una masia, m'han preguntat l'*aubirar*? (Tara-dell, Castell d'Aro), l'*ubirar*? (Aranyonet), o han reconegut que no s'*ubirà* (Gósol), o que *gairebé s'ubirà* (Fogars de Montclús), o que «ja s'*aubirà* d'aquí estant» (Sta. Creu de Joglars), o m'han identificat uns «camps que s'*ubiràn* allí baix» (Vilamacolum, 1958); molt viu, doncs, en tot el triangle Maresme-Lluçanès-Alt Cardener-Empordà, no és, però, rar tampoc en català occidental: *aubirar* a la Granja d'Escarp, «aquell mas no sé si l'*aubirarà*», Capçanes (1935-6). Un escriptor de llengua ingènua i pirinenca com Joan Lluís usava també *obirar* 'veure de lluny' des dels seus primers escrits, i un altre passatge de la mateixa obra sembla poder-se usar com a indicatiu que en punts del Pirineu central té ús amb un sentit més etimològic de 'examinar amb la vista' i fins potser en la forma clàssica: «fa estona que *albiro* els estels per trobar l'Estrella del Pastor» (*Els Pastors i les Tempestes*, p. 9).

El nostre mot en la mateixa forma *albirar* es perpetua en llengua d'oc, on apareix en massa des dels trobadors clàssics, amb el sentit estimatiu de la nostra llengua medieval. No és, però, que en l'idioma del Nord demostrí freqüència més gran ni desplegament més popular que en el nostre, i per tant, almenys en l'aspecte filològic, no es veu fonament per a la sospita que el català pogué rebre'l per un manlleu occità. Altrament també allà, almenys en la zona veïna a Catalunya, s'ha desenrotllat l'aplicació visual: el narrador de La Bastida de Seró (Nord-oest de l'Arieja) l'hi usà sovint en els contes publicats a la *Bouts dera Mountainho*, ja vol. IX, 94, i en el XXIX, 104: «le medeci *albirabo* a dreito, a gaucho, nou rebenhò pas d'at bese ta poulit». Un passatge de l'epopeia tolosana de la *Crozada* ens ensenya ja un ús afí 'fer punteria afanada': «lo trabuquetz *albirà* et abriava sos gietz / e donec-li tal colp, a la segonda vetz, / que lo fer e l'acier e-ls fustz e-ls clavelets / fer e trenca e brisa ---» (v. 3435), passatge valuós perquè ens assenyalava un altre pont entre la noció estimativa i la de visió esforçada i treballosa.

Altrament, una tal comunitat vocabular entre les dues idees és un fet de vasta extensió en el món romànic: el fr. ant. *choisir* «apercevoir» i oc. ant. *causir* «voir, discerner» (i així en cat. ant. mateix *cosir*, *scusir*, *EntreDL*, I, 201 n. 110) i de vegades «viser» ha estat també, des d'aviat, el *choisir* i *causir* moderns 'triar, escollir' < gòt. KAUSJAN més aviat 'comprovar', «prüfen», però també 'escollir' (al. *erkoren*, angl. *choose*), acceptió intel·lectual i ben pròxima a la d'arbitrar, apreciar'. El cast. *juzgar* ha pres a Guatemala el sentit d'«espia, observar» (Batres J.; Malaret, *Bol. Acad. Arg. de Letras* X, s. v.). En fi, és una forma ben inequívocament fidel a l'ètimon ARBITRIUM la que reemplaça *albirar* 'percebre visualment' en tot el Pallars i zones veïnes: sento ja *abedriar* en aquest sentit a Alzina de Montsec («lo Grau de Beniure no sé si l'*abedriarà*» <des d'ací>, 1956); l'informador de Massi-